

MATERIAŁ 2

Historia praw człowieka

Cylinder Cyrusa (539 r. p.n.e.)

W 539 r. p.n.e. Cyrus Wielki, pierwszy król Persji (obecnie Iran), podbił antyczne miasto Babilon (w obecnym Iraku). Prawa Cyrusa, zapisane na cylindrze, który zachował się do naszych czasów, są bardzo ważne dla ludzkości; uważa się je za pierwszą kartę praw człowieka na świecie. Cyrus m.in. uwolnił niewolników, ogłosił, że wszyscy mają prawo do wyboru religii, i ustanowił równość rasową.

Magna Carta (1215 r.)

Król Anglii Jan naruszył niektóre dawne prawa i zwyczaje obowiązujące w tym kraju, dlatego w 1215 r. został zmuszony przez poddanych do podpisania Magna Carta, dokumentu nakładającego na niego obowiązek przestrzegania określonych praw. W karcie zapisano m.in., że kościół nie podlega ingerencji ze strony rządzących, a wszyscy wolni obywatele mają prawo do posiadania i dziedziczenia własności oraz do ochrony przed nadmiernymi podatkami. Wdowom przyznano prawo do odmowy powtórnego zamążpójścia, ustanowiono zasadę rzetelnego procesu sądowego oraz równości wobec prawa. Karta zawierała także przepisy zakazujące łapówkarstwa oraz przekraczania uprawnień przez urzędników królewskich.

Petycja o prawo (1628 r.)

W 1628 r. parlament angielski uchwalił petycję o prawo, a następnie przestał ją królowi Karolowi I jako deklarację swobód obywatelskich. Parlament odmówił wcześniej finansowania niepopularnej polityki zagranicznej króla, w wyniku czego administracja królewska zastosowała środki oszczędnościowe w postaci wymuszania pożyczek oraz kwaterowania żołnierzy w prywatnych domach. Bezpodstawne aresztowania i więzienie osób sprzeciwiających się tej polityce wywołało wrogość Parlamentu. Petycję o prawo zainicjował Edward Coke. Zawierała ona cztery zasady: (1) zakaz nakładania podatków bez zgody parlamentu, (2) zakaz więzienia kogokolwiek bez podstawy prawnej, (3) zakaz kwaterowania żołnierzy w prywatnych domach, (4) zakaz ogłaszania stanu wojennego w czasie pokoju.

Deklaracja niepodległości Stanów Zjednoczonych (1776 r.)

Deklaracja niepodległości zatwierdzona przez Kongres Stanów Zjednoczonych w 1776 r. była w gruncie rzeczy formalnym uzasadnieniem niezależności od Wielkiej Brytanii. W dokumencie podkreślono dwa zagadnienia: prawa jednostki i prawo do rewolucji. Amerykanie szeroko popierali te ideały, które upowszechniły się na skalę międzynarodową. Odzwierciedliły się one szczególnie w rewolucji francuskiej.

Karta Praw Stanów Zjednoczonych (1791 r.)

Konstytucję Stanów Zjednoczonych Ameryki napisano w 1787 r. Karta Praw to pierwszych dziesięć poprawek do konstytucji, które weszły w życie w dniu 15 grudnia 1791 r. Ograniczały one uprawnienia rządu federalnego i chroniły prawa wszystkich obywateli, mieszkańców oraz osób przebywających czasowo na terytorium amerykańskim. Karta Praw chroni wolność słowa i wyznania, prawo do posiadania i noszenia broni, wolność zgromadzeń i prawo do kierowania skarg do władz. Ponadto zabrania nieuzasadnionej rewizji i konfiskaty, okrutnych kar i kar stojących w sprzeczności ze zwyczajami, a także zmuszania do składania zeznań przeciwko samemu sobie. Spośród środków ochrony prawnej karta zabrania rządowi federalnemu pozbawiania kogokolwiek życia, wolności i własności bez rzetelnego procesu sądowego. W sprawach karnych dotyczących zbrodni lub przestępstw hańbiących wymagany jest proces przed ławą przysięgłych. Proces ma być szybki i jawny, ma być przeprowadzony przed bezstronną ławą przysięgłych w okręgu, w którym popełniono przestępstwo. Zabrania się także sądenia dwa razy za to samo przestępstwo.

Deklaracja praw człowieka i obywatela (1789 r.)

Deklaracja praw człowieka i obywatela zmierzała do obalenia tradycyjnej monarchii dziedzicznej i zastąpienia jej nowymi instytucjami, opartymi na wartościach Oświecenia – ruchu filozoficznego z XVIII w. W 1789 r. naród francuski zniósł monarchię i położył podwaliny pod Pierwszą Republikę; wkrótce potem uchwalono Deklarację praw człowieka i obywatela. Deklaracja głosi, że wszyscy obywatele mają prawo do „wolności, własności, bezpieczeństwa i oporu przeciw uciskowi”. W deklaracji stwierdza się, że potrzeba stanowienia prawa wynika z faktu, że „korzystanie z przyrodzonych praw każdego człowieka nie napotyka innych granic jak te, które zapewniają korzystanie z tych samych praw innym członkom społeczeństwa”. Deklaracja postrzega prawo jako „wyraz woli ogółu” służący propagowaniu równości i zakazywaniu „tylko tego, co jest szkodliwe dla społeczeństwa”. W deklaracji mówi się o wolności wyznania, wolności prasy oraz wolności od niewłaściwych rządów (np. tortur, cenzury).

Pierwsza konwencja genewska (1864 r.)

W 1864 r. szesnaście państw Europy i część stanów Ameryki na zaproszenie szwajcarskiej Rady Federalnej wzięło udział w konferencji w Genewie zwołanej z inicjatywy Komitetu Genewskiego. Konferencję dyplomatyczną zwołano, by przyjąć umowę o traktowaniu rannych jeńców wojennych. Główne zasady ustanowione w konwencji i potwierdzone przez późniejsze konwencje genewskie obejmowały obowiązek rozszerzenia opieki na wszystkich rannych i chorych jeńców wojennych bez dyskryminacji oraz poszanowania neutralności transportów personelu i sprzętu medycznego oznakowanych czerwonym krzyżem na białym tle.

Organizacja Narodów Zjednoczonych (1945 r.)

Pod koniec II wojny światowej wiele miast w Europie i Azji było całkowicie zrujnowanych. Miliony ludzi zginęło, wiele osób było bez dachu nad głową lub głodowało. W kwietniu 1945 r. delegaci z 50 państw spotkali się w San Francisco, pełni optymizmu i nadziei. Celem Konferencji Narodów Zjednoczonych było powołanie międzynarodowego organu dbającego o pokój i zapobiegającego wojnom w przyszłości. Ideały organizacji określono w preambule do jej proponowanej karty: „My, ludy Narodów Zjednoczonych, zdecydowane uchronić przyszłe pokolenia od klęsk wojny, która

DOM HISTORII EUROPEJSKIEJ

dwukrotnie za naszego życia wyrządziła ludzkości niewypowiedziane cierpienia”. Karta nowo powstałej Organizacji Narodów Zjednoczonych weszła w życie w dniu 24 października 1945 r. W tym dniu co roku obchodzony jest Dzień Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Europejska konwencja praw człowieka (1953)

Europejska konwencja praw człowieka weszła w życie w roku 1953. Był to pierwszy instrument służący realizacji niektórych praw określonych w Powszechnej deklaracji praw człowieka i nadaniu im mocy wiążącej. Ponadto ustanowiono w Strasburgu mechanizm ochrony w celu badania naruszeń i zapewniania, by państwa-strony wykonywały zobowiązania wynikające z konwencji. W związku z tym w 1959 r. utworzono Europejski Trybunał Praw Człowieka. Każda osoba, która uważa, że doszło do naruszenia jej praw wynikających z konwencji przez państwo-stronę, może skierować sprawę do Trybunału. Wyroki stwierdzające naruszenia są wiążące dla danych państw, które są zobowiązane do ich wykonania.

Źródło: Europejski Trybunał Praw Człowieka

<http://www.echr.coe.int/pages/home.aspx?p=basictexts>